

הלכות שבת סימן רעו

באר הגולה 112

הגו רבים לקל בקרב לצוות לאינו יהודי לסדליק גרות לצרף סעודה. בפסב בסעידת חתנה או מילה. (כג) ואין מוזהב בנדם. ויש להחמיר במקום (כד) שאין (ה) צרף גדול. (כה) דהא רב הפוסקים חולקים על סבא זו. (כו) ועין לקמן סימן שו ס"ה: ג "אם אומר אדם לעבדו או לשפחהו (כו) לילך עמו והדליקו הנר, אף על-פי שגם הם (כה) צריכים לו. אין זה לצרף האיני יהודי. כיון שעקר ההליכה בשביל ישראל: הגה ומתיר (כט) לומר לאינו יהודי (ל) לילך עמו לטל גר דלוק (ו) כבד. הואיל ואינו עושה רק טליל הנר (לא) בעלמא (רבינו ירוחם נ"ח ח"ב והנהגות מרדכי פ"ק דשבת והנהגות מיימוני פ"ו): ד "אם יש גר בבית ישראל ובא אינו יהודי והדליק גר אחר,

באר היטב

והקשה בס' אלהי רבה: הא בין השמשות לא נזר משום שבות; וצ"ל דלא התירו אלא בע"ש ולא במוצאי שבת. ובמ"א מסתפק בזה בסימן שמב: (ו) כבד. ואין להחמיר אלא לבגדיתורה דלמא אמי למסדף, נדב"ז, מ"א:

משנה ברורה

דאסור אפלו לידעת הצטור. ועין בפרי מגדים שמשק, בשום דהו מצוה שאינה עוברת, שישכח לבנותו בחל. ועין בסימן רמד במגן אברהם שהוא אסור לעשות דבר זה אף בקבלנות, (לא) אם לא שלש חשש שמא יתבטל חס ושלום על-ידי-הו בנזן הפית-הכנסת לגמרי, דאז יש להקל בקבלנות⁽³⁸⁾, ואפשר דאף על-ידי שכירות מתיר בכי האי גונא אם לא ירצה האיני יהודי בקבלנות [פמ"ג]: (כג) ואין מוזהב. ומוטב שיהיו שונגין ואל יהיו מוידין⁽³⁹⁾ [ב"ח ומ"א]:

(כד) שאין וכו'. ושל"ה החמיר אף לצרף גדול. ושכן ראה נהגים בקהלות חשובים, שישבים בחשכה במוצאי שבת אפלו בקהנה עד שאמרו הקהל 'ברכו', וכן נהג הגאון הר"ש פשעו סעדים אפלו סעודה שלישית. ובפרי מגדים מצדד להקל לסדליק על-ידי אינו יהודי במוצאי שבת לצרף מצוה אף פשהוא צוין ביד השמשות, וכל-שכן בערב שבת בין השמשות לצרף מצוה דבדאי מקרי. דלמקמן בסימן שמב, עין שם: (כה) דהא רב וכו'. ומכל מקום מתיר לומר לאינו יהודי לתנן את הערוב שמתקלקל בשבת. כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול⁽⁴⁰⁾, וכנאי הוא בעל הצטור לסמוך עליו להתיר שבות דאמירה אפלו במקלח דאורייתא במקום מצוה דרבי⁽⁴¹⁾ [נח"א בשם המ"מ], וכעין זה דעת הפרי מגדים לעיל בסוף סעיף קטן ככ⁽⁴²⁾: (כו) ועין לקמן. ורצה לומר, דשם גם כן מבאר דלא בפעל העשור⁽⁴³⁾: ג (כו) לילך עמו. ודקא נקט, (לג) אבל אם משלחם בשליחותו שילכו בעצמם והדליקו את הנר להאיר להם, אין זה מקרי לצרפו אף שעקר הליכתם הוא בשבילו, כיון שאין גופו נהנה מהנר בעת ההדלקה, ומתיר אחר-כך לישראל להשתמש אצל הנר, וכעין זה כתב הש"י בסוף הסימן וזה לשונו: נראה לי, איחזי הנר שמדלקת השפחה כדי להדית פלי אכילה שאכלו לא מקרי לצרף ישראל, כיון שאין גוף הישראל נהנה מקונו, אלא בלים שלו מוחזים והיא מוכח להדיחם, לצרפה היא מדלקת⁽⁴⁴⁾, ומתיר אחר כך ישראל להשתמש לנר זה (לג) אף צרכי גופו, כיון דבעת הדלקת הנר הדליקה לצרפה⁽⁴⁵⁾, ומתיר לסייע להשפחה גם בהדחת הכלים לפני גר זה, דאף שמצדד הפרי מגדים להחמיר בזה, הינו כשהישראל ידית לבדו את הכלים אחר שהדליקה השפחה הנר, ומשום דמחזי שהדליקה לצרפו, מה שאין פן בזה אמרנו דהעקר אדעקא דנפשה קעבדה, ובפ"ל בסעיף ב: (כז) צריכים לו. ורצה לומר, ואם-כן הוא הוכחה שלצדדו חוליק, ויכליל בסעיף ב: (כט) לומר לאינו יהודי. ואין להחמיר (לד) אלא לבגדיתורה, דלמא אמי למסדף ולקל יחסי: (ל) לילך עמו. כגון שרצה

שער הציון

(ל) באר היטב ושי"א בסימן רמד: (33) פשוט: (לג) פרי מגדים: (לד) רדב"ז ויגדל אברהם: (לס) אף שגאון רבי עקיבא איגר בחייו סי' ספסוק קאד בשל שטן, מקל מקום סתמי להקל, פי האלה רבה ופרי מגדים ועוד אחרונים ועין בסימן רעו בבאר הגולה הספיקו להקל אברהם דלא נזר פסיק וישא גם בשל שטן, כי יכול לילך בנחת, ונזר שסימתי דנכון להחמיר וכו': (לו) מגן אברהם והגרא:

ח טור והנהגות פרימזי
פסק ו ט שם
השמיטה ופסקי
הפרימזי

הלכות שבת סימן רעו

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ואם]

אכל קידוש ששעה גם בשביל הפועט, אסור³⁷.

לכבות מזגן שמקרר באופן שמפריע למתפללי ביהכ"נ עד שרבים ממתפללי ביהכ"נ אף שהם רק מיעוט מהמתפללים, עוזבים את ביהכ"נ מחמת הקור, ויתבטלו מתפילה בציבור וקריאת התורה. וכן להדליק את האור שכבה בבית המדרש שלומדים בו רבים, כתב בארחות שבת (ח"ב פכ"ג הע' קנח) בשמו של הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, שהתיר להדליק את האור בבית המדרש ע"י נכדו, משום מצות ת"ת של רבים. מאידך, לענין גרסור של ישיבה שכבה, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' לב) שאע"פ שבספר 'השיב משה' הביא שיש קהילות שנהגו להקל ולהדליק ע"י נכדו משום ת"ת דרבים, מ"מ למעשה אין ראוי להתיר, כיון שאיסור אמירה לנכד פרוץ בעיני הבריות, והפסקת פעולת גרסור הוא דבר מצוי, ואם ידלקו תמיד כשיכבה, יבואו לזלזל בכך.

42) ואף שבשו"ת נודע ביהודה (מהד"ת או"ח סי' מד) לא משמע כן, כתב בביה"ל לקמן (סי' שסב ס"ג ד"ה מחיצה) שיש לסמוך על הה"א ארם, התוספת שבת והמחצית ששקלו בזה. והוסיף, שבאופן שרק נקרא חוט העירוב, ויכול הנכד לקושרו בקשר עניבה, טוב שיעשה כן.

[משנ"ב ס"ק כו]

רוצה לומר, ד"שם פס"פ קב"א דלא כפ"על קצטור⁴³.

43) ומי שסמך על הבעל העיטור, ואמר לנכד לעשות לו מלאכה דאורייתא במקום מצוה, דעת הגר"ש אלישיב (מלכים אמנין פ"ב סי' אה"ג בשאלות ותשובות שם) שאם הוא לא ידע שאסור, מותר ליהנות ממלאכת הנכד, אבל אם ידע שאסור והודו, אסור ליהנות מהמלאכה. דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ג פ"א ס"ק ה), שרק במקום צורך גדול שהרמ"א התיר, מותר ליהנות מהמלאכה אע"פ שהשלי"ה החמיר, אבל במקום צורך מצוה בלבד, כיון שחוב הפוסקים חולקים על בעל העיטור, אסור ליהנות.

[משנ"ב ס"ק כז]

לפ"ק היא מ"ללקת⁴⁴ וכו', הדליקה לפ"ק⁴⁵.

44) ודקא עבד או שפחה שמחויבים במלאכת בעל הבית, נחשב שמדליקים לצרכם, אבל בסתם נכד, כתב הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"א מכתב יג אות ב) שנחשב שמדליק לצורך הישראל, ואסור.

ובתי מלון שמעסיקים נכרים, והנכרים משתמשים במעלות להוריד ולעלות כלים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' כה) שאין להתיר להם שימוש זה בשבת, כיון שיש בו תועלת לישראל במה שמלאכתם נעשית בזריזות, ויש בזה חשד שעושים את המלאכה בשליחות הישראל ולצרכו, ומה שהתיר הט"ז בשפחה שמדיחה כלים, הוא משום שניכר לכל שהיא עושה כן לצרכה.

ולענין המתארח במלון, דעת הגר"נ קרליץ (ארחות שבת ח"ב פכ"ג הע' קיח) שמותר לומר לנכד שיעלה את האוכל לחדרו, למרות שהנכד ישתמש במעלות, שכיון שהנכד יכול לעלות את האוכל במדרגות [אפילו שאין רגילות לעשות כך ביום חול], אי"כ מה שהנכד משתמש במעלות נחשב שעושה כן על דעת עצמו, ודקא כשהודו בקומה נמוכה, אבל אם חדרו בקומה גבוהה, אסור, כיון שאין זה סביר כלל שהנכד יעלה את האוכל במדרגות.

45) ושפחה שמחממת מים כדי להוריד את השומן שעל הכלים, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"א הע' לא) שנחשב שעושה כן לצורך הישראל, וצריך למחות בה שלא תעשה זאת, ואם עושה כן כדי שלא יתקררו ידיה, נחשב שעושה לצרכה, ומותר.

המשך במילואים עמוד 15

37) ואפילו כשהנכד היה עושה את המלאכה עבור עצמו גם אם הישראל לא היה עמו, כגון שנכד כבר משתמש במעלות, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ס"ק ז) שאסור להשתמש בה יחד עמו, ואפילו אם רוב המשתמשים נכרים, כיון שכשמפעיל הנכד את המעלות דעתו גם על הישראל ונאפילו לדעת היש מתירים (בביה"ל כאן) כשעושה הנכד לצרכו ולצורך ישראל, כתב (שם) שבמעלות דאי אסור, משום שעצם השתמשותו במעלות מוסיפה בכמות צריכת החשמל של המעלות, וגם משום זילותא דשבת. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' צה) כתב, שנכד שמפעיל מעלות ויש עמו ישראל, נחשב הנכד שעושה כן רק לצורך עצמו, ומ"מ אסור לעלות עמו משום מראית העין, ואם הוא יודע לירא שמים, וכל שכן אם הוא תלמיד חכם, יש בזה אף משום חילול השם וכתב שם, שלפי מה ששמע מאנשים המבינים את דרך פעולת המעלות, נראה שיש בזה חשש איסור משום שמוסיף בזרם החשמל].

ולענין תחנת כח שמיצרת חשמל ומתופעלת ע"י נכרים, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ס"ק ג) שמותר להשתמש בחשמל המיוצר בה, אפילו בעיר שרובה ישראל, שכיון שבשיש תקלה הם צריכים לחקן את כל מערכת החשמל גם עבור בית אחר, אי"כ זה נחשב שהם מוציאים את החשמל לצורך נכד.

[משנ"ב ס"ק כב]

בנין ה"בית הקנסת לגמרי, ד"אז יש להקל בקבלנות³⁸.

38) והוסיף בזה לעיל (סי' רמד ס"ק יג) שמותר, ובלבד שיהיה מפורסם לכל שהוא בקבלנות.

[משנ"ב ס"ק כג]

ומוטב שיהיה שו"גנין ואל יקרה מניין³⁹.

39) ודקא באופן שבודאי לא יקבלו את מחאתו, אבל באופן שיש ספק אם יקבלו ממנו, כתב לקמן (סי' תרח ס"ק ג) שמחויב למחות.

[משנ"ב ס"ק כה]

ב"ים ל"ידי מקשול⁴⁰ וכו', במקום קצנה ד"ב"ים⁴¹ ס"ק"קטן כב⁴². 40) ותינוק שנוול בשבת ולא הכינו לו סרט זיהוי מבעוד יום, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"א הע' כז) שמותר לומר לנכד לכתוב את סימני הויהו שלו, משום חשש תקלה.

41) ולצורך מצות ישוב ארץ ישראל, כגון לומר לנכד לקנות עבורו בית מנכד אחר בארץ ישראל, כתב לקמן (סי' שו"ק מז) שמותר אף לדעת השו"ע.

וכן לענין מצות מילה, כתב לקמן (סי' שלא ס"ק כב) שהסומך על הבעל העיטור לא הפסיד אם אי אפשר בענין אחר, אבל אם פשע ולא הכין מאתמול, כתב בביה"ל שם (ס"ו ד"ה ועיין) שאסור לומר לנכד,

ואם נפל סכך הסוכה ביו"ט, כתב לקמן (סי' תרלו ס"ק א) שמותר לומר לנכד שיסכך לו את הסוכה, אמנם לקמן (סי' תרכו ס"ק ב) העתיק את דברי הפמ"ג (שם א"א ס"ק ח) שמסתפק בזה [ומבואר שם בפמ"ג, שספיקו הוא האם יש לסמוך על הבעל העיטור רק באופן שאין לו סוכה אחרת, וגם משום שיש שלסכך סוכה שהיא דירת ערבי הוא רק איסור דרבנן], וסיים שחלילה להורות היתר בזה. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרכו ס"ק ב וסי' תרלו ס"ק א). וצורך תפילה וקריאת התורה לציבור, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' מב) שנחשב מצוה של רבים, ולכן התיר לומר לנכד

הלכות שבת סימן רעו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לא]

שקיל לה בעצמו על ידי טלטול מן הצד⁴⁷, כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו⁴⁸ וכו', כדי שלא יגנב או שלא יפסד אסור⁴⁹.

(47) אמנם לקמן (סי' שכח ס"י) לענין נכרי שמילא מים עבור ישראל והביאם דרך רשות הרבים, כתב הרמ"א, שאע"פ שהישראל יכול לילך לשם ולשתות, מ"מ אסור לכתחילה לומר לנכרי לעשות כן, וביאר המחצה"ש (ס"ק יא), שכיון שאין הישראל יכול להביא את המים לביתו אלא צריך ללכת למקומם כדי לשתותם, אי"כ יש לו הנאה בזה שהביאם הנכרי לביתו, ולכן לכתחילה אסור לו לומר לנכרי להביאם, מה שאין כן בענינו, שהישראל יכול לטלטל את הנר בהיתר לכל מקום.

(48) וכן כתב לקמן (סי' שיא ס"ק ל) שטלטול מוקצה ע"י אחד מאבריו של אדם נחשב לטלטול בגופו, ומותר אפילו לצורך דבר האסור. ולדעת החז"א (א"ח סי' מז ס"ק יג-יד), שטלטול המוקצה בלי שמטלטל עמו דבר היתר, אינו נחשב טלטול מן הצד אלא טלטול גמור ואסור, כתב השו"ת הלכות (ס"ג) שצ"ע מה הטעם שהתיר הרמ"א כאן.

(49) ובטעם הדבר כתב שם, שכיון שהטלטול הוא לצורך דבר האסור, וטלטול מן הצד מותר רק לצורך דבר המותר, אם כן אין הישראל יכול לטלטלו כלל, ומבואר שאין להתיר מחמת שיכול הישראל לטלטלו בגופו אפילו לצורך דבר האסור, כמו שכתב השו"ע לקמן (סי' שיא ס"ח). ובטעם הדבר ביאר הגרש"ז אויערבך (ש"כ פ"ל הע' סח, בסופה), שטלטול בגופו לא נחשב לטלטול כלל, שמחמתו נתיר טלטול גמור על ידי נכרי.

אמנם לגבי בלי שמלאכתו לאיסור, כתב לקמן (סי' שח ס"ק טו) שמותר לטלטלו על ידי נכרי אפילו מחמת לצל, וביאר הגרש"ז אויערבך (שם), שכיון שמותר לטלטלו בדרכו על ידי ישראל לצורך גופו ומקומו, לכן מותר לטלטלו על ידי נכרי אפילו מחמת לצל, מה שאין כן בנר, שהוא מוקצה גמור ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, יתכן שעיקר ההיתר לטלטלו על ידי נכרי הוא בכך שרואים את הטלטול של הנכרי לגבי הישראל בטלטול מן הצד, ולכן כשמטלטל הנכרי את המוקצה מחמת לצל, נחשב לטלטול מן הצד לצורך דבר האסור, שאסור [ועיין שם שכתב ביאור נוסף].

[משנ"ב ס"ק לב]

כְּשֶׁהָיָה יָכוֹל מִתְחִלָּה בְּמָקוֹם הַזֶּה עִכָּ"פּ לִהְיוֹת קָצֵת לְאוֹר תֵּנָה הָרָאשׁוֹן⁵⁰. ואפילו אם עבר וצויה, כתב לעיל (ס"ק כ) שמותר ליהנות מהנר הראשון, וזה לא כמו שכתב הא"ר (ס"ק יא) שבעבר וצויה אסור ליהנות [ומה שהתיר השו"ע כאן, מדובר שהדליק מעצמו].

ומה שאסר לקמן (סי' שכו ס"ק טז) את השימוש בנעלים שציחצחם נכרי עבור בשבת, למרות שגם בלי הצחצוח אפשר להשתמש בהם, ביאר הגרש"ז אויערבך (ש"כ פ"ל הע' קמו) שכיון שהצחצוח הוא בגוף הנעל, אם כן נהנה הישראל ממלאכת הנכרי, מה שאין כן כשהדליק הנכרי נר נוסף, אפשר לומר שהישראל נהנה מהנר שהדליק בהיתר ולא מהנר הנוסף. עוד כתב לחלק, שבה מותר, משום שכל כוונת הנכרי בהדלקת הנר היא שיהיה אור גם לאחר שיכבה הנר הראשון, ולא לצורך ריבוי האור, ולכן כל זמן שהנר הראשון דולק אין זה נחשב שהישראל נהנה ממלאכת הנכרי, מה שאין כן בציחצוח נעלים [ולפי זה אם כוונת הנכרי היא לריבוי האור, יהיה אסור ליהנות גם מהנר הראשון].

[משנ"ב ס"ק לד]

כִּיֵּן דְּבָלָאוּ הָכִי הָיָה יָכוֹל מִתְחִלָּה קָצֵת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָו⁵¹.

(51) אבל נכרי שהדליק תנור חימום עבור ישראל בזמן שאין הקור גדול, וכן אם הדליק מזגן קירור בזמן שהחום אינו גדול כל כך, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' מז) שאסור ליהנות מחום התנור או מקור המזגן, אע"פ שאפשר לשהות בחדר גם ללא חימום או קירור, כיון שללא מלאכת הנכרי לא היתה לו כלל הנאת החימום או הקירור, משא"כ בענינו, שגם ללא מלאכת הנכרי יכול היה לקרוא לאור הנר לכל הפחות בדוחק, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ה אות ג).

[משנ"ב ס"ק מא]

דְּבָלָאוּ הָכִי אֵין דֶּךְךָ הַגְּדוֹלִים לְהַצְטַעַר קֶלֶךְךָ⁵².

(52) והשיעור של קור גדול, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ה תשובה ח) שהוא כשהמים שבחוץ קופאים, או שיש קור באופן שניכר שיש חשש שיבואו לידי חולי, והערך השלחן (סי"ב בהגהה) כתב, שקשה להכריע מתי נקרא הקור גדול ומתי לא, וא"א לגדור בזה גדר ברור, ולא כל האנשים שווים בזה.

ולענין מי שהדליק מזגן בערב שבת, ובשבת השתנה מזג האוויר ונהיה קר, ואינו יכול לטבול את קור המזגן, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' מב) שיכול לומר לנכרי לכבות את המזגן, כיון שהכל חולים אצל צינה, ודוקא בבית פרטי שאין לבעל הבית מקום אחר לשהות בו, אבל בביה"כ אסור לומר לו לכבות את המזגן, כיון שאפשר ללכת להתפלל וללמוד במקום אחר. והוסיף, שאם יש אנשים רבים בביה"כ שהקור יגרום להם שילש מבית הכנסת ולא יתפללו בציבור, אפילו שהם מיעוט מהמתפללים, מותר לומר לנכרי לכבות את המזגן, כיון שלצורך מצוה של רבים הותרה אמירה לנכרי, וראה עוד לענין בית הכנסת לעיל (ס"ק כה).

[משנ"ב ס"ק מב]

וּמִקְּלִ מְקוֹם הַפֶּל תְּלוּי לְפִי הָקוֹר וּלְפִי בֵּית הַחֶרֶץ⁵³.

(53) ולענין אמירה לנכרי להדליק מאוורר או מזגן בקיץ, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' כג) שיש להתיר על פי דברי התוספות בבבא בתרא (קמ"ד ב ד"ה חוץ) שהביאו את דברי הירושלמי, שיותר יש להתפלל להינצל מחום מאשר מקור. עוד כתב שם (ס"ק ב), שיש להתיר על פי דברי הלבוש לגבי קור, שכיון שהורגלו האנשים לחמם את עצמם, נחשבים כחולים אצל צינה, אם כן הוא הדין לגבי חום, שכיון שהורגלו לקרר עצמם מותרים, וסיים שם (ס"ק ד), שכיון שהולדת זרם הוא רק איסור דרבנן [ולא כדעת החזו"א (א"ח סי' נ ס"ק ט) שהולדת זרם חשמל אסור מן התורה משום בונה], ואפילו כשיש ניצוצות, אם כן לומר לנכרי להדליק מאוורר הוא רק שבות דשבות, והרי כתב השו"ע לקמן (סי' שו ס"ה) ששבות דשבות מותר במקום צער.

מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ה תשובה ה בהע"י) אסר לעשות כן, וביאר שסיוגת הירושלמי שיותר יש להתפלל להינצל מחום מאשר מקור, היא שמחום יש יותר סבל מאשר מקור, אבל חולי יש רק מקור ולא מחום, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' מז אות ב), ולענין גרנטור של ישיבה שכבה האם יש לחלק ולהדליק על ידי נכרי לצורך הדלקת מזגן, ראה דעת הגרי"ש אלישיב לעיל (ס"ק כה).

[משנ"ב ס"ק מח]

וּמִקְּלִ מְקוֹם אֵין לְמַחֲוֹת בָּהֶם, דְּמוּטָב לְהִיָּיו שׁוֹגְגִין וְאֵל יִהְיוּ מְוִדִּין⁵⁴.

(54) ודוקא אם בודאי לא יקבלו ממנו, אבל בספק אם יקבלו ממנו, כתב לקמן (סי' תרח ס"ק ג) שמחויב למחות.

בז פאר הגולה

י תנחות מרדכי ב'שם
משוכת רבי ישראל
תפלות מיומני פקדו
ב'שם רבי יוסף טוב
ושאר פוקקים
(*) (תפלות דיעי
מלאכת אצוריהדי
בעד ישראל בסימן
שבה, דרגי אטייה
ת העבר בסימן דש)

לאיגוד-יהודי בסימן שז וסימן שלח, דין שביית העבר בסימן דש)

שְׂטָרִים כְּלִי הָאֵלִילָה לֹא מִקָּרִי לְצַדִּיק יִשְׁנָאֵל, ט"ז: (ח) בַּר. דְּנֻקָּא בְּשִׁטְתָּא שֶׁל א"י, אֲבָל בְּשִׁטְתָּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיךְ לְמוֹחֵל, כִּמְ"שׁ בִּסְ"ק ב: (ט) הִקָּר גְּדוּל. בֵּית אוֹסֵר לְהַחֵם בֵּית־דִּחְוּקָר ב' פַּעֲמִים בַּשָּׁבֹת כִּי דִי בִפְנֵם א', וְהַחֵל לִפִּי הִקָּר

בְּיָדוֹ. וְאַחַב דִּאֲרִינָן קִמְחֵיהּ דִּתְפִּסְתָּהּ הִרְמִיא כְּפִילָא, אֲחֵבֵב מִה שְׁנָרָהּ לִי בְּהָא, וְחָא, דְּהִרְמִיאָא כְּחֵב שֶׁם דָּאם לִקְטַב בְּשִׁבְלִי שְׁעִינָה אֲסוּר, וְהִנֵּה אָף בִּרְב אֲיִנִּים־יְהוּדִים, וְכַדְמוּכֵב שֶׁם וּמִצָּן עַל נַח: בִּית־יִסְרָאֵל, כְּטָג. וְלִנְעִיזָה דְּעִמֵּי דְּהִסְבִּית־יִסְרָאֵל לֹא סִבֵּר, אֲלֵא סוֹבֵר דְּרִיבֵּב אֲיִנִּים־יְהוּדִים אָף אִם יִדְעַ שְׁלֵקֵט בְּשִׁבְלִי שְׁעִינָה אֲמִירָנָן הִדְעֵקֵר אֲדַעְמָה דְּרָבָא עֵבִיר, וְהַסְמִיג אִירִי רַק בְּלִקְטַט לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים אִינוֹ־יְהוּדִי וְיִשְׂרָאֵל, אִי לְהִרְבָּה אֲנָשִׁים וְהִנֵּה בְּהֵן מִחְזָה צֵל מִחְזָה, דְּאִי לֹאֹ הִכִּי לִמָּה כְּחֵב הִבִּית־יִסְרָאֵל דְּהַסְמִיג לֹא מִרְיָ בִּרְב אֲיִנִּים־יְהוּדִים, יִפְרֵשׁ דְּמִירִי הַסְמִיג בְּלִקְטַט יִפְרֵשׁ לְצַרְרָ שְׁעִינָה דְּרִמְשִׁמֵּשׁ לִשְׁנֵיהּ, וְכֵן כְּטֻשְׁטֵשׁ קִצָּץ בְּחִדְוִישִׁי כְּרִשְׁמִיא סוּף פִּרְקָא פִּל בְּחֵבֵי, עֵינֵי שֶׁם, דְּהַסְמִיט נִתְּשֵׁב בְּקָאֹ לֹא נִעְשָׂה בְּשִׁבְלִין קִלְלִי: * אֲשֵׁל וְכוּ'. וְלֹא דִמִּי לֵהָא אֲנָשִׁים בְּקֻדְרָא דְּהָאֵס דְּהִלְקִי אִינוֹ־יְהוּדִי וְהִנֵּה יִדְעֵר לִצְרֵנָה וְקֻדְרָא מִרְבֵּי־הַיָּדִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לִאֲדוּר, וְשֶׁם הָלֵא בְּנִדְאִי כְּמֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ אָף לֵאחֲרֵי שְׁהִשְׁלִים הַיָּדִים־יְחִידִי צִדְקִיהּ, וְכִמֹּו שִׁכְתָּבוֹ הַחֲחֻרֹנִים, דְּשִׁאנִי הֵתֵב דְּלֹא נִעְשָׂה אֲסוּר בְּחִדְלָקָה, מִה שְׁאִין בֵּן בְּהָא שְׁפֵל הִתְפַּר הוּא מִשּׁוֹם שְׁלֹא נִתְּנָה עֲלֵי־יָדִי מִעֲשֵׂה הַיָּדִים־יְחִידִי, וְלָכֵן אֲסוּר אֲחִירָפֵךְ בְּשִׁנְהֵנָה עֲלֵי־יָדֵי יְהִי. וְכֵן בְּקוֹדֻרָה נִמְרֵ אֲסוּר מִשּׁוֹם זֶה כְּשִׁדְוִישִׁי הַיָּדִים־יְחִידִי צִעִים בְּשִׁכְתָּ לֵאחֲרֵי שֶׁנִּכְבְּדוּ הַעֲצִים הָרִאשׁוֹנִים, וְכִמֹּו שִׁשְׁתִּכְתִּי בְּהִנֵּה בְּיִדְוִה, יִדְעַ דְּדַעַת הַסִּיז הוּא, דְּהַפִּסְקִים הַמְקַלִּין בְּמִדְרָהּ הוּא אֲפִסְלוֹ לֵאחֲרֵי שִׁכְבְּדוּ הַעֲצִים הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן בְּגוֹרֹת הוּא אֲפִסְלוֹ לֵאחֲרֵי שִׁיכְבָּה הֵנֵר הָרִאשׁוֹן, וְלֹא קִיָּמָה לָן בְּנִתְיָהּ, וּבִמְקוֹם הַדִּיק שְׁפִלִי בְּהָא עֲגָ שְׂכָה, וּמִקְּבֵל יֵשׁ לֹו עַל מִלְסְכָּה וְלֹא הִתְפַּחְתִּי דְּבִרְיִי מִשְׁנֵה בְּמִדְרָה, מִשּׁוֹם דְּהִסְבִּית־יִסְרָאֵל וְכָרְבָּן אֲבִרְתֵּיהּ פִּלְגִי עַל־הָא וְסִבְרִי וְשִׁמְרֵי מִאֲחַן מִשְׁתִּירִי מְבִרְתִּיהּ, וְכֵן מִדְרֹחַ לֵאחֲרֵי שִׁיכְבָּה נִמְרֵ אֲשֵׁל וְאִשְׁלוֹן שְׁנַעְשֵׂה בְּקֻדְרָא: וְכִמֹּו שְׁהִירֵי הִתְחַב קִיָּמָה דְּכַדְמוּרָה אִי אֲפִשֵׁר לִידַע מִי כִלֵּה הַעֲצִים הָרִאשׁוֹנִים, לֹא סִבֵּר קִנְחָה, וְכֵן כְּסִפֵּר מִשְׁחֵי־יְחִידָה כְּחֵב דְּצִין לֵנו בְּהָא אֲלֵא כְּפִסְקֵי הַשְׁלִיחֵן שְׂרִיד. וְהָאֵמֶת לִנְעִיזָה דְּעִמֵּי צִרִיק עֵינֵן דְּזוֹל עַל דְּבִרֵי הַסִּיז, דְּהִבִּיא רֵאזִיה מִחֲחֻחֹת מִמֹּוֹנֵי לִרְבִּירִי בְּעֵינֵן בְּיִדְוִה שְׁהִתִּירִי חֲלִמִידִי מִדְרִים לְהַתְחַסֵּם בְּמִה שְׁהִסְבִּיר הַעֲקִידִים עֲצִים בְּשִׁכְתָּ, וּמִשְׁמַע שֶׁם דְּאֲפִסְלוֹ לֵאחֲרֵי שְׁפִלֵּו עֲצִים הָרִאשׁוֹנִים, אֵלֵמָה דְּאֲזַל כְּמֵר הַתְּחַלְתִּיהּ: וְלֹאֹ רֵאזִיה הִיא כִלֵּל, וְכִמְעַס רֵאזִיה לְהַסְפֵּר, דְּעַסֵּם הִתְפַּר הוּא, לְמַעֲצָן שֶׁם, מִשּׁוֹם דְּסִבְרִי דְּחִפֵּל חוֹלִים אֲזַל הִסֵּר, וְלֹא גִזֵּר בְּכָּהֵן בְּהָא בְּמִדְרָה לֵאֲיִנֵּר־יְחִידִי אֲפִסְלוֹ לְכַתְּחֵלָה: * וְכֵן אִם בְּנָן וְכוּ'. וְרֵאזִיה לִי בְּדַעֲשִׁישִׁית שְׁלֵמִי וְשְׁמִירָנִי לֵאמֹכְלִי, דְּנִדְרָה הִיא לְכַלּוֹת הַפִּתְיָלִים קִדְּם שְׁפִוִּרְתִּין בֵּן שְׁמִשְׁנָן מִתְּדִיר, אֲמִי בְּנֵן עֵמֶת הִדְלָקָה תִּשְׁמֹר בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל, וְאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֵל לֵאֲיִרָה, שׁוֹב רֵאזִיה לִי דִחָה דְּוֹקֵא אֵלֵם עֲשֵׂה בְּצוּרֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבֵל שְׁלֹא בְּצוּרֵי יִשְׂרָאֵל, אִי דְּעִשְׁוֹ וְאִם בְּנֵן עֵמֶת הִדְלָקָה תִּשְׁמֹר בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל, וְאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֵל לֵאֲיִרָה, שׁוֹב

יא. עֵץ שֶׁשׁ [מ"א]: ה' (לח) לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה. והוא הָעֵץ לְהִסִּיק תַּנּוּר בֵּית הַחֹף: (לט) וּמִתְרֵן תְּגֹדֹלִים. רוצה לומר, כִּין דִּהְעָרָא נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵי הַקְּטָנִים, וְכַנ"ל בְּסַעֲרָא, אֲכַל אִם נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵי שְׁנֵיהֶן בְּיַחַד, פּוֹסֵס הַשְּׁלֵחָן צִרְדָּה לְקַצֵּן בְּסִטְרָא שְׂכָה סִצִּיף וְדִּפְאָסֹר: (מ) מִתֵּר. רוצה לומר, אֶפְסֹר (מ) לומר בְּפִרְוֶשׁ בְּשִׁבְתָּ לְהִסִּיק: (מא) גְּדוֹל. דִּבְלָאוּ הֵכִי אִין דֶּרֶךְ הַגְּדוֹלִים לְהַצְטַעַר כָּל-כְּפֻתָּה: (מב) שְׂהַכֵּל חוֹלִים. וּמַכֵּל מְקוֹם, (מג) לְהִסִּיק אַחֵר מִנְהָה בְּשִׁבְתָּ שִׁיחָא לְמוֹצָאֵי שְׂבִיבָה אֲסוּר, (מד) מֵאַחֵר דִּכְבֵּר נִתְחַבֵּס בְּבִקְרָא, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂבִיבָה נִתְקַבֵּר, אִינוּ קָרַי כְּפֻתָּה שִׁיחָא הָאֵדָם נִחָשֵׁב כְּחוֹלָה אֲצֵל קִרְדוּתָּהּ, וְלָכֵן חִבְּבִים לְמַחֲוֹת לְאִינוּ-יְהוּדִי שְׂלֵא לְהִסִּיק עוֹד עַד אַחֵר צֵאת הַיְּכֻבִּים: וּמַכֵּל מְקוֹם, (מז) הַכֵּל מְלוֹי לִפִּי הַקֵּר וּלְפִי בֵּית הַחֹף⁵⁴. (מח) אֲצֵל הַקֵּר. וְצִדִּיק (מט) לְהִכִּין מִבְּעוֹד יוֹם הַפְּתֻחִים שִׁיחָיו מִזְמָנִים בְּשִׁבְתָּ לְפָנֵי הָאִינוּ-יְהוּדִי, כִּי אֲסוּר לִישְׁאֹל לְטַלְטֵלם בְּשִׁבְתָּ וְלְהִכְנִים לְפָנָיו: (מם) וְלֹא כְּאוֹתָם וְכו'. וּמַכֵּל מְקוֹם אִין לְמַחֲוֹת בָּהֶם, דְּמִיטֵב שִׁיחָיו שׁוֹגְגִין וְאֵל יִהְיֶה מוֹדִירָא⁵⁴ [כ"י]: (מה) שְׂאִין הַקֵּר גְּדוֹל. וְעַל-כֵּל-פָּנִים (מס) יִתְהַרֵּוּ שְׂלֵא לומר לוֹ בְּשִׁבְתָּ לְהִסִּיק אוֹ לַעֲשׂוֹת הַמְדוּרָה, אֲלֵא יִקְצֹבוּ עִמּוֹ בְּקַבְלִנְתּוֹ שִׁיטִּיק לוֹ כֵּל וְמוֹת הַחֹרֶף בַּעַת שִׁיחָהּ קָרַ, וְאִין אִף אִם הָאִינוּ-יְהוּדִי יִסִּיק כְּשִׂאֵן הַקֵּר גְּדוֹל, אִפְשָׁר דִּהְיִי לֵה כְּאֵלֹה עֲשֶׂה מִדַּעְתּוֹ וְאִין צִדִּיק לַעֲמֹת מִבֵּיתוֹ, וְכִמוֹ שִׁכְחָב בְּסַעֲרָא, וְעֵין שֶׁשׁ בְּמִשְׁנֵה בְרִינָה סִעִיר-קֻטָּן יֵג:

(ב) הַדָּעָה קִמְצָה שֶׁבְּעֵינֵי א, וּבִפְרָט דִּהְיָוָה מִקָּל לְכָל עֲלָמָה: (ג) בֵּית יוֹמָן אֲבוֹנֵהָ: (ד) פֶּרֶק מְדֻמָּם: (ה) בֵּן מִשְׁמַע בְּבֵית יִלְדָּה וּבִיחָ: (ו) מֵלֵךְ: (ז) מִשְׁמַע דָּאֵם לֹא נִתְחַמֵּם שָׁרִי (פִּמְ"ג), וּבְחֵי יֵאָדָם מִשְׁמַע דָּאֵן דִּין זֶה בְּרִיד אֲצִלָּה: (ח) עֲלֵה-תִמְרֵי: (ט) מִשְׁה יִיחִידִי: (י) מִגִּזְרֵיהֶם:

תרגום: 1 עשית הדולקת בנפט או בשמן.

הלכות שבת סימן רעו

המשך מעמוד הקודם

(35) ובאופן שהנכרי הוא מלצר בסעודה, דעת הגר"ז קרליץ (חתם שני ח"ג פ"א סוף סי"ב) שאינו נחשב בחשבון הרוב, אבל באופן שהוא סועד יחד עמו, הרי הוא נחשב בחשבון הרוב.

[ביה"ל ד"ה מחצה על מחצה]

יש להחזיר בספקא, שכן סתם הקמח בסימן שבה סעיף ט וסעיף סז³⁶.
(36) אמנם שם (סי"ב מז) כתב, שאע"פ שספק דרבנן לקולא, מ"מ כיון שהוא דבר שיש לו מותרין אסור, וטעם זה לא שייך כאן בהדלקת נר, שהרי הוא צריך את אור הנר בשבת. ועוד, שאם ימתין עד מוצ"ש יכלה השמן שבנר.

ובספק ספיקא, שספק אם עשה הנכרי את המלאכה בשבת, וספק אם עשאה בשביל הישראל, כתב שם (סי"ב לב), לגבי פירות שלקט נכרי, שיש ספק אם ליקטם עבור ישראל, וכן יש ספק אם ליקטם בשבת, שהפירות אסורים משום שהם ספק מוקצה, אבל בלא זה היו מותרים משום ספק ספיקא.

(33) ולאחר שכבה הנר הראשון, כתב לעיל (סי"ב יג) שישאל שעבר וצוה לנכרי להדליק עבורו נר, צריך לצאת מביטחו.

[שעה"צ סי"ב כז]

כן מוכח מפר"קגדים דכל הקעודה השוכה קעודה קעודה³⁴.

(34) מדבריו כאן משמע שכל צרכי הסעודה נחשבים לצורך מצוה, אמנם לענין שבות דשבות ע"י אמירה לנכרי שמוותרת במקום מצוה, כתב לקמן (סי"ב שבה סי"ב ט) שהוא רק במקום מצוה גמורה, כגון להביא ע"י נכרי יין לקידוש או תבשיל חם לסעודת שבת דרך כרמלית, ומה שכתב הרמ"א שם (סי"ב) שהמיקל אפילו בשכר או שאר דברים אין למחות בידו, ביאר במשנה"ב שם (סי"ב ט), שמדובר בדברים שאי אפשר להסתדר בלעדם אלא ברחוק קצת, אבל בפירות וכיצא בזה אין להקל, ואפילו כשכותנתו להתענג לכבוד שבת.

[ביה"ל ד"ה שהם יחד]

שהוא מקליק על השלחן על דעת הקסבין אצלם, וצ"ע³⁵.

הלכות שבת סימן רעו

המשך מעמוד 112

משה (א"ח ח"ב סי" טו) שמותר לומר לנכרי לפתוח את המקרה, אע"פ שהוא פסיק רשאי שחילק הנורה, כיון שאין הנכרי מתכוין לכך, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (ארחות שבת ח"ב פכ"ג הע' קלו), מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"ב ח"ג פ"א הע' א), שכיון שהדלקת הנורה במקרה נעשית באופן קבוע ע"י פתיחת דלת המקרה, יתכן שנחשבת פתיחת הדלת למעשה הדלקה בידים ואסורה על ידי נכרי, אלא אם כן אין הנכרי יודע שבפתיחת המקרה נדלקת הנורה, וכן נוטה דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת שם). ולענין פתיחת מקרה על ידי ישראל, ראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן (סי"ב שמג ס"א ד"ה מדברי סופרים).

[משנ"ב סי"ב ל]

על-כן אין לומר זה לאינו-יהי⁴⁶.

(46) משמע שאסור לומר לנכרי לעשות פסיק רשא בשבת, אמנם לענין קידרה המונחת על גחלים, כתב לעיל (סי"ב רג ס"ב נא) שיש מחמירים שלא להרימה אפילו ע"י נכרי, כיון שהוא פסיק רשא שיוחתה בגחלים ויבעיר, ולצורך שבת יש לסמוך על המקילים, אכן מדבריו לקמן (סי"ב רעו סי"ב טו) משמע, שמותר בכל ענין פסיק רשא ע"י נכרי, וראה מה שכתבנו לעיל סי"ב רג ס"ב צט, ולמעשה, לענין מי ששכח לכבות את הנורה במקרה, כתב בשו"ת אגרות

הלכות שבת סימן רעו

המשך מעמוד נח

ואף אם יש לו ככרות נוספות לשבת ואינו צריך לכבד זו דוקא, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק מוקצה פ"ז אות ה) שמי"מ כיון שדעתו לאכול כבר זו בשבת, חשבה הכבד יותר מהשלחבת. וכן לגבי יין הנצרך לו לקידוש, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שנחשב הוא כחלק מסעודת השבת, שהרי בלעדיו לא יוכל לאכול את סעודת השבת.

ואף דבר היתר שאינו נצרך לו דוקא לשבת, כתב כשרית אגרות משה (שם) שמי"מ החפץ החשוב לאדם יותר, הוא החשוב יותר לענין בסיס, אף אם שוויו הממוני הוא פחות משל האיסור, כגון משקפיים הנצרכות לו מאד, וכן סידור או שאר כתבי הקודש, שחשובים הם יותר מסכום כסף גדול. אכן, אם יש לו זוג נוסף של משקפיים, כתב (שם) שסכום הכסף חשוב יותר.

(29) משמע מדבריו, שכיון שהנר השמן והפתילה אינם מוקצים אלא מחמת שהם נחשבים בבסיס לשלחבת, וכמו שהתבאר לקמן (סי"ב רעט סי"ב א), אין חשיבות דבר ההיתר נמדדת כלפיהם, אלא רק כלפי השלחבת שהיא המוקצה עצמו. ולקמן (שם סי"ב) כתב שיש למדוד את החשיבות כלפי השמן, שהנר נעשה לו בסיס.

ולענין בסיס המיוחס תמיד לדבר היתר, ואירע שהניחו בו מוקצה, מבואר לקמן (סי"ב שי"ב לא) בשם החי"א אדם שהחפץ נאסר מדין בסיס, ונחשב היתר לענין זה, ואם משמש השולחן בבסיס לשני הדברים, דהיינו הן לבסיס של המוקצה והן למוקצה עצמו, נחשב הוא בבסיס לאיסור ולהיתר, ואינו נאסר, ולפי זה גם ללא ככרות יהיה

ואף אם יש לו ככרות נוספות לשבת ואינו צריך לכבד זו דוקא, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק מוקצה פ"ז אות ה) שמי"מ כיון שדעתו לאכול כבר זו בשבת, חשבה הכבד יותר מהשלחבת. וכן לגבי יין הנצרך לו לקידוש, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שנחשב הוא כחלק מסעודת השבת, שהרי בלעדיו לא יוכל לאכול את סעודת השבת.

ואף דבר היתר שאינו נצרך לו דוקא לשבת, כתב כשרית אגרות משה (שם) שמי"מ החפץ החשוב לאדם יותר, הוא החשוב יותר לענין בסיס, אף אם שוויו הממוני הוא פחות משל האיסור, כגון משקפיים הנצרכות לו מאד, וכן סידור או שאר כתבי הקודש, שחשובים הם יותר מסכום כסף גדול. אכן, אם יש לו זוג נוסף של משקפיים, כתב (שם) שסכום הכסף חשוב יותר.

מאידך, הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה סי"ב שי"ב כח אות ג) כתב, שלעולם חשיבות הדבר נמדדת באם היה צריך לוותר על אחד מהדברים, על איוה מהם היה מוותר, ולפי זה, אם היה מעדיף לוותר על הכבד או על המשקפיים ולא על סכום הכסף, נאסר הכסף, אף על פי שהכבד והמשקפיים נצרכים לו כעת. [אמנם יש לדון, שאף לדעת

